

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3116/2016. (VI. 21.) AB HATÁROZATA

bírói kezdeményezés elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítása iránti bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 94. § második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezést – az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, C) cikk (1) bekezdése és azzal összefüggésben a 25. cikk (1) bekezdése, valamint a XV. cikk (2) bekezdése alapján – elutasítja.

2. Az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezést egyebekben visszautasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] A Budapest Környéki Törvényszék bírója (a továbbiakban: indítványozó) – az előtte folyamatban lévő eljárás felfüggesztése mellett – a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 94. § második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítását kérte az Alkotmánybíróságtól.
- [2] A támadott jogszabályhelyet a bíróságnak az alábbi ítéletek tekintetében folyamatban lévő összbüntetési eljárásban kell alkalmaznia. Az érintett elítéltet a Budapest Környéki Törvényszék 2012. május 7-én kelt (20.B.131/2010/114. számú) ítéletével felbujtóként elkövetett emberölés büntette miatt 14 év fegyházban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Az ítélet harmadfokon (a Fővárosi Ítéltábla – 2013. június 24-én hozott – 2.Bf.48/2013/20. számú döntését követően a Kúria Bhar.I.1348/2013/6. számú ítéletével) 2014. február 18-án emelkedett jogerőre. Ezt követően az elítéltet a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2014. március 6-án meghozott és jogerős (24.B.31/969/2013/10. számú) ítéletével hamis vád büntett miatt 10 hónap börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Végül a Monori Járásbíróság az elítéltet 2014. október 21-én hozott (12.B.714/2013/18. számú) ítéletével kényszerítés hatósági eljárásban büntett miatt 3 év börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Az ítélet másodfokon (a Budapest Környéki Törvényszék 1.Bf.1227/2014/7. számú ítéletével) 2015. április 24-én emelkedett jogerőre.
- [3] Az első ítéletben, amelyben felbujtóként elkövetett emberölés büntette miatt állapította meg a bíróság az elítélt büntetőjogi felelősségét, a cselekmény elkövetésének ideje 2009. május 25. volt. A második ítéletben a bíróság hamis vád büntettének elkövetése miatt vont felelősségre az elítéltet, aki a cselekményét az első ítélet alapjául szolgáló büntetőeljárásban követte el 2009. július 29-én. A harmadik, a kényszerítés hatósági eljárásban büntett miatt hozott ítélet alapjául szolgáló cselekményt az elítélt szintén 2009. május 25-én, tehát az első ítélet alapjául szolgáló cselekménnyel egy időben, továbbá az első ítéletet megalapozó büntetőeljárás tárgyával összefüggésben követte el.
- [4] A bíróság az összbüntetési eljárást – a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (a továbbiakban: Btkátm.) 3. §-ára figyelemmel – a Btk. alapján folytatja le. A Btk. 94. §-a értelmében „[a]z összün-

tetés tartamát úgy kell meghatározni, mintha halmazati büntetést szabnának ki. Az összbüntetés tartamának azonban el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegeként számított tartamot, de az nem haladhatja meg a büntetések együttes tartamát.”

- [5] Az összbüntetés utalt szabályán túl az indítvány hivatkozik a halmazati büntetésnek a Btk. 81. § (2) és (3) bekezdésében rögzített szabályaira, valamint idézi az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, C) cikk (1) bekezdését, XV. cikk (2) bekezdését, XXIV. cikk (1) bekezdésének első mondatát és 25. cikk (1) bekezdését. Az indítványozó álláspontja szerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogbiztonság elve megköveteli, hogy a jogszabályok legyenek ellentmondásoktól mentesek. Az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése szerinti hatalommegosztás elvének és a 25. cikk (1) bekezdésében meghatározott bírói hatalom elvének a bíróságok a büntetőeljárás során azáltal szereznek érvényt, hogy a jogalkotó által meghatározott keretek között arányos és a bűnösségi körülményekkel összhangban álló büntetést szabnak ki az elkövetőre, figyelembe véve az elkövető és az elkövetés körülményeit is. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalma és a XXIV. cikk (1) bekezdésének első mondatában meghatározott tisztességes eljárás követelménye pedig olyan módon érvényesül a büntető ügyekben, hogy „a több cselekmény miatt kiszabott, illetve megállapított büntetésnek függetlennek kell lennie annak halmazati, vagy összbüntetési voltától”.
- [6] A konkrét eljárás kapcsán az indítványozó kifejti, hogy az elítélt egymással összefüggő és egymáshoz közeli időpontokban elkövetett cselekményeit a büntetőeljárás hatásköri és illetékességi szabályai miatt nem lehetett egy eljárásban elbírálni. Az összbüntetés kiszabásával, és annak során a Btk. 94. § második mondata szerinti szabály alkalmazásával ugyanakkor az elítélt hátrányosabb helyzetbe kerülne, mintha cselekményeit egy eljárásban elbírálv a bíróság halmazati büntetéssel sújtotta volna.
- [7] A Btk. 94. § második mondatában foglalt szabály ugyanis előírja, hogy az összbüntetésnek el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegeként számított tartamot. Az indítványozó értelmezése szerint a jogalkotó a Btk.-ban az összbüntetés szabályainak a meghatározásakor az összbüntetés kötelezően megállapítandó legkisebb mértékét is meghatározta, és nem csupán az összbüntetési tételkeret alsó – leghosszabb tartamú büntetéshez igazodó – és felső – a büntetések együttes tartamánál egy nappal rövidebb tartamú – határát állapította meg.
- [8] Az indítványozó úgy véli, hogy mivel a szabály nem teszi lehetővé a rövidebb tartamú büntetés kétharmad részénél nagyobb büntetésrész elengedését, meghatározza az összbüntetés kötelező legkisebb mértékét. Ezzel egyúttal korlátozta a bíróság azon lehetőségét, hogy szabad belátása szerint figyelembe vegye azokat az egyedi körülményeket (például: a cselekmények elkövetésének az ideje, a cselekmények hasonlósága), amelyek az összbüntetés keretei között is lehetővé tennék a büntetéskiszabási elvek egyénekre szabott érvényesítését. A Btk. 94. § második mondata egyúttal akadályát képezi a jogszabályhely I. mondata alkalmazásának is, mivel a bíró az összbüntetést nem állapíthatja meg úgy, mintha halmazati büntetést szabna ki.
- [9] Az indítványozó szerint nincs ésszerű indoka az összbüntetés kötelező legkisebb tartama fentiek szerinti előírásának, valamint az adott jogszabályhelyen az utalt ellentmondás fenntartásának. A konkrét esetben pedig nincs ésszerű indoka annak, hogy az elítélttel szemben a bíróságnak összbüntetesként legkevesebb 15 év 40 napi fegyházbüntetést kell megállapítania.
- [10] Úgy véli az indítványozó, hogy a Btk. 94. § második mondata szerinti szabály megalkotásával a jogalkotó megsértette a hatalommegosztás elvét, a bírói hatalom elvét, a tisztességes eljárás elvét. A szabály ezen felül a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközik, a jogszabályhely belső ellentmondásossága okán pedig sérti a jogbiztonság elvét.
- [11] Tekintettel arra, hogy a Btk. 94. § második mondatának alkalmazása nélkül az összbüntetési ítélet meghozatalára a konkrét ügyben nincs lehetőség, az indítványozó bíró az összbüntetésbe foglalásra irányuló eljárást felfüggesztette, és az Alkotmánybírósághoz fordult.

II.

- [12] Az Alkotmánybíróság eljárása során az alábbi jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe.

- [13] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„C) cikk (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.”

„XV. cikk (2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„25. cikk (1) A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. A legfőbb bírósági szerv a Kúria.”

[14] 2. A Btk. érintett rendelkezései:

„94. § Az összbüntetés tartamát úgy kell meghatározni, mintha halmazati büntetést szabnának ki. Az összbüntetés tartamának azonban el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegeként számított tartamot, de az nem haladhatja meg a büntetések együttes tartamát.”

III.

- [15] Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta, hogy a bírói kezdeményezés megfelel-e a törvényben előírt feltételeknek. Az Abtv. 25. §-a szerint a bíró – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – abban az esetben kezdeményezheti az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b)* pontja alapján az Alkotmánybíróságnál a jogszabály vagy a jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását, ha az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította.
- [16] Az indítványozó a Btk. 94. § második mondata alaptörvény-ellenességének a megállapítását három megközelítésben kezdeményezte. Érvelése szerint a kifogásolt jogszabályhely először is nem felel meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogbiztonság elvének, ugyanis a Btk. 94. § I. mondatával ellentétben álló alkalmazási szabályt fogalmaz meg. Úgy véli továbbá az indítványozó, hogy a kifogásolt szabály az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése szerinti hatalommegosztás elvét és azzal összefüggésben a 25. cikk (1) bekezdésében meghatározott bírói hatalom elvét is sérti, mivel az összbüntetés minimum mértékének meghatározásával megvonja a lehetőséget az adott jogszabályhelyet alkalmazó bíróktól, hogy az elkövető és az elkövetés körülményeire figyelemmel arányos büntetést szabjanak ki. Végül az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmával és a XXIV. cikk (1) bekezdésének első mondatában meghatározott tisztességes eljárás követelményével is ellentétesnek tartja az indítványozó a sérelmezett rendelkezést. Ennek okát abban látja, hogy a szabály alkalmazásával – a halmazati büntetés szabályainak megfelelően – kiszabott összbüntetés az elítéltre nézve hátrányosabb helyzetet eredményez, mintha vele szemben ténylegesen a halmazati büntetés szabályait alkalmazták volna.
- [17] Az Alkotmánybíróság a rendelkezésre álló iratok alapján megállapította, hogy az indítványozó bíró előtt folyamatban lévő ügyben az összbüntetési ítélet meghozatalára a Btk. 94. § második fordulatának alkalmazása nélkül nincs lehetőség.
- [18] Figyelemmel erre, valamint az indítványozó által felvetett alaptörvény-ellenesség lehetőségére, az Alkotmánybíróság a Btk. 94. § második mondatát érintően folytatta le az alkotmányossági vizsgálatot.
- [19] Megjegyzi ugyanakkor az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó bíró által megjelölt alaptörvényi rendelkezések közül a XXIV. cikk (1) bekezdése a közigazgatási eljárásokhoz kapcsolódik, a büntetőeljárásokkal összefüggő rendelkezést nem tartalmaz. Ezért az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezést az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésének sérelmét állító részében az Abtv. 64. § *d)* pontja alapján visszautasította.

IV.

- [20] Az indítvány nem megalapozott.
- [21] 1. Az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálata a bírói kezdeményezés azon állításain alapul, amelyek szerint a Btk. támadott szabálya ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, C) cikk (1) bekezdésével, XV. cikk (2) bekezdésével és 25. cikk (1) bekezdésével.
- [22] 2. Az Alkotmánybíróság elsőként az indítványozó azon kifogását vizsgálta meg, amely szerint a Btk. 94. §-ának második mondata ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel.
- [23] Az indítványozó álláspontja szerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogbiztonság elve megköveteli, hogy a jogszabályok legyenek ellentmondásoktól mentesek. A Btk. 94. § második mondata ugyanakkor akadályt képez a jogszabályhely I. mondata alkalmazásának, mivel a bíró az összbüntetést nem állapíthatja meg ezen I. mondatban rögzített követelmény alapján úgy, mintha halmazati büntetést szabna ki. Ezen ellentmondás okán tartja az indítványozó a Btk. 94. § második mondatát a jogbiztonságból fakadó alkotmányos követelményekkel ellentétben állónak.
- [24] 2.1. Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság klauzulából fakad a jogbiztonság követelménye. E követelmény az Alkotmánybíróság következetes felfogása szerint azt kívánja meg, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek és a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak {9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 65–66.; 38/2012. AB határozat, Indokolás [84]}.
- [25] A jogállamiság és azon belül a jogbiztonság követelményeinek teljesülését az Alkotmánybíróság különös gondal vizsgálja az állami erőszak legális alkalmazásának területén, vagyis a büntetőhatalom gyakorlásával összefüggésben. Az Alkotmánybíróság büntetőjogi tárgyú határozataiban következetesen hangsúlyozza, hogy az állam büntető hatalma korlátozott közhatalmi jogosítvány, a büntetőjog a jogrendszer szankciós zárköve, *ultima ratio* {lásd pl. 4/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [57]}. Alapvetésként fogalmazza meg továbbá, hogy alkotmányos jogállamban az államnak nincs és nem is lehet korlátlan büntető hatalma, mivel maga a közhatalom sem korlátlan. Az alkotmányos alapjogok és alkotmányos védelmet élvező szabadságok miatt a közhatalom csak alkotmányos felhatalmazással és alkotmányos indokkal avatkozhat be az egyén jogaiba és szabadságába.
- [26] A jogbiztonság követelménye a büntetőhatalom gyakorlása során csak akkor érvényesül maradéktalanul, ha a büntetőjog egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatók.
- [27] A büntetőhatalom jogállami gyakorlásának további ismérve, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás egészére – a büntethetőség feltételeitől kezdve a büntetés végrehajtására vonatkozó szabályokig – ugyanazok az alkotmányos követelmények érvényesek. A büntető anyagi jog büntetéssel fenyeget, a bíróság ezt a törvényben szabályozott eljárás során kiszabja, az állam pedig a végrehajtó szervek eljárása útján végrehajtja: így áll össze a büntető igazságszolgáltatás komplex, összefüggő szabály- és intézményrendszere. Az alkotmányos büntetőjog által szabott korlátok a büntetőjogi felelősségi rendszer valamennyi elemére és intézményére kiterjednek. Ennek megfelelően a büntető jogkövetkezményekre, illetőleg azok végrehajtására a büntető felelősségre vonás egész folyamatára alkalmazandó alkotmányos elveket – köztük a jogbiztonság követelményét – kell irányadónak tekinteni.
- [28] 2.2. A konkrét esetben kifogásolt szabályt az Alkotmánybíróság összevetette a jogbiztonságból fakadó és az indítványozó által nevesített azon követelménnyel, hogy a norma világos és egyértelmű normatartalmat hordozzon, és legyen mentes a belső ellentmondásoktól.
- [29] Ennek során az Alkotmánybíróság figyelemmel volt azon korábbi megállapításaira, amelyeket az összbüntetés jogintézményének vizsgálata során 1012/B/2008. AB határozatában rögzített. Ezek értelmében az összbüntetés jogintézménye büntető anyagi jogi kategória. „Az összbüntetés célja – a halmazati szabályokból kiindulva – valójában az arányos büntetés garantálása azokban, a terhelt számára a leghátrányosabb esetekben, a személyi szabadság elvonásával járó szankciók alkalmazásakor, ha a terhelt ismert és felderített cselekményeinek egy eljárásban való elbírálására a hatóságok, illetve a bíróság oldalán felmerülő objektív okból nem volt mód. Ezt

a kriminálpolitikai célt a jogalkotó más alkotmányos eszközökkel is biztosíthatja.” (ABH 2011, 1864, 1867.) Döntésében az Alkotmánybíróság az összbüntetést járulékos jogintézményként kezeli, amelynek alkalmazásakor „a bíróság nem kerül abba a helyzetbe, hogy önálló tényállást állapítson meg, bizonyítást folytasson le, felelősséget tisztázzon, önálló büntetést szabjon ki. Csupán arra van joga, hogy – előre meghatározott elvek szerint – a korábbi döntések tartalmát a büntetés mértéke és egyes végrehajtási kérdések tekintetében egységesítsen. Ennek során a már megállapított büntetések össztartamától csak kedvező irányba térhet el” (ABH 2011, 1864, 1870.). Az összbüntetés az Alkotmánybíróság értelmezésében – a fentiekre is figyelemmel – „deklaratív” bírói tevékenység, amelynek során a büntető törvény általános és különös részében foglalt szabályokat a bírónak következetesen kell érvényesíteni.

- [30] Az indítványozó kifogásainak értékelésekor az Alkotmánybíróság figyelemmel volt az összbüntetésnek a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv. (a továbbiakban: régi Btk.) 93. §-ában rögzített szabályaira is.
- [31] Az adott jogszabályhely tartalma és a jogalkotó által alkalmazott szövegezési technika alapján megállapítható, hogy a jogalkotó szándéka nem terjedt ki arra, hogy az összbüntetés kiszabásakor az eljáró bíróságok ugyanúgy járjanak el, mintha halmazati büntetést alkalmaznának. Az összbüntetés szabályainak alkalmazásához a jogalkotó valóban hozzákapcsolta a halmazati büntetés szabályait, a régi Btk. 93. §-ának második mondatában ugyanakkor egy olyan követelményt rögzített, amely a halmazati büntetés szabályaitól való eltérést írt elő a bíróságok számára. A Btk. 94. §-ban a jogalkotó ugyanezt a megoldást alkalmazta: a jogszabályhely első mondatában az összbüntetéshez hozzárendelte a halmazati büntetés szabályait, majd a második bekezdésében ahhoz képest kifejezett eltérést rögzített.
- [32] Az indítványozó azért is állítja a jogszabályhely alaptörvény-ellenességét, mert a bűnhalmazatnak a Btk. 81. §-ában meghatározott fogalma nem egyezik a Btk. 94. §-ában, az összbüntetés szabályozásában megjelenő fogalmával.
- [33] A halmazati büntetés fogalmának a büntető jogtudományban régi hagyománya van. Először a „*quot delicta, tot poenae*” elve érvényesült. Ennek lényege abban testesült meg, hogy amennyiben az elkövetővel szemben több bűncselekmény miatt szabtak ki büntetést, akkor a kiszabott büntetéseket összeadták, vagyis halmozták (kumuláció). Ezt követően pedig, amennyiben a kiszabott tartamok lehetővé tették, a büntetéseket egymást követően hajtották végre. Később a jogtudomány kialakította az „*poena major absorbet minorem*”, vagyis az abszorpció elvét. Ennek jegyében az elkövetett bűncselekmények közül csupán annak a büntetési tételét alkalmazták, amely a legszigorúbb volt. A Csemegi-kódex már az aszperáció elve alapján vezette be azt, hogy több bűncselekmény megvalósításakor „összbüntetésként” egyetlen büntetést kell kiszabni az elkövetőre.
- [34] A bűnhalmazat fogalma a büntető jogtudományban egyrészt azt jelenti, hogy több elkövetett cselekmény miatt egyetlen büntetést kell kiszabni. Másrészt a halmazati büntetés egyszeri és egységes elítélést jelent abban az értelemben, hogy a halmazati büntetést később nem lehet felbontani. A Btk.-ban mint tételes jogban a halmazati büntetés kiszabására történő utalás ezért egyrészt egyszeri elítélést jelent, másrészt azt is, hogy a halmazati büntetés kiszabása során az eljáró bíróságnak azon szabályokat kell alkalmazni, amelyeket a törvényalkotó a halmazatban lévő bűncselekmények egységes szankcionálása érdekében dolgozott ki. (Így például a büntetési tétel felső határára, a kiszabható büntetés felső határára vonatkozóan). Az összbüntetés esetén a törvényalkotó lényegében ugyanezt a metódust követte a szabályozás kialakításában.
- [35] A fentiekre figyelemmel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy sem a korábbi döntésében tett megállapításokból, sem a korábban hatályos szabályozás tartalmából nem vonható le olyan következtetés, amelynek értelmében az összbüntetés hatályos szabályait a Btk. 94. §-ában fennálló belső ellentmondás terhelné. Nem kérdőjelezhető meg az ellentmondás hiánya az összbüntetés jogintézményének funkciója, jellemzői, az abból fakadó jogalkotói szándék, valamint a halmazati büntetéssel való viszonya alapján sem.
- [36] Mivel az Alkotmánybíróság a Btk. 94. § második mondatával összefüggésben nem tárt fel a jogbiztonság Alaptörvényben rögzített követelményét sértő ellentmondást, az indítványt az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését érintő részében elutasította.
- [37] 3. Az indítványozó beadványában kifejtett álláspontja szerint az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése szerinti hatalommegosztás elvének és azzal összefüggésben a 25. cikk (1) bekezdésében meghatározott bírói hatalom elvének a bíróságok a büntetőeljárás során azáltal szereznek érvényt, hogy a jogalkotó által meghatározott keretek között arányos és a bűnösségi körülményekkel összhangban álló büntetést szabnak ki az elkövetőre, figyelembe véve az elkövető és az elkövetés körülményeit is. Úgy véli az indítványozó, hogy mivel a Btk. 94. §-ának második mondata nem teszi lehetővé a rövidebb tartamú büntetés kétharmad részénél nagyobb

büntetésrész elengedését, korlátozza a bíróság azon lehetőségét, hogy szabad belátása szerint figyelembe vegye azokat az egyedi körülményeket (például: a cselekmények elkövetésének az ideje, a cselekmények hasonlósága), amelyek az összbüntetés keretei között is lehetővé tennék a büntetéskiszabási elvek egyénekre szabott érvényesítését.

- [38] 3.1. Az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése a magyar állam működésének alapjaként nevesíti a hatalom megosztásának elvét. Az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdése – és (2) bekezdése – értelmében a bírói hatalom az állami hatalomnak az a megnyilvánulása, mely az erre rendelt szervezet útján a vitássá tett vagy megsértett jogról – törvényben szabályozott eljárás során – kötelező erővel dönt.
- [39] Az Alkotmánybíróság értelmezésében a hatalmi ágak elválasztása a hatalomkoncentráció kialakulását hivatott megakadályozni. „Az elv lényeges elemeinek rendeltetése a hatalomkoncentráció, a korlátlan, önkényes állami hatalomgyakorlás megelőzése, a hatalmi központok kölcsönös korlátozása, egyensúlyozása és szabályozott együttműködése.” [42/2005. (XI. 14.) AB határozat, ABH 2005, 504, 517.] „A hatalommegosztás akkor érvényesül, ha a hatalmi ágak egymást érdemben korlátozhatják.” [62/2003. (XII. 15.) AB határozat ABH 2006, 637, 645.]. A hatalommegosztás érvényesítése ugyanakkor nem jár az államhatalmi ágak merev elválasztásával, hiszen a hatalom forrása minden esetben közös. Éppen ezért az alkotmányos szervek esetében követelmény a kölcsönös együttműködés. A hatalommegosztás elvének értelmezése során az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy „a bírói hatalom sajátossága az, hogy a másik két, »politikai« jellegű hatalmi ággal szemben állandó és semleges [akkor is, ha a politikai programokat megvalósító törvényeket és rendeleteket (is) alkalmazza]. [...] Ebből következően a bíróság nem is lehet olyan kölcsönös meghatározottságban és függésben a többi hatalmi ágtól, amilyenben azok egymás között vannak.” [38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256, 261–262.] A bírói hatalom a jogszabályok által szabott keretek betartását szolgálja, amely működésének garanciája a bírói függetlenség. „A hatalommegosztás elvéből következik a bíróságnak az [...] igazságszolgáltatási monopóliuma, amely végső soron az egyedi ügyekben [...] ítélezési tevékenység kizárólagosságában ölt testet” [62/2006. (XI. 23.) AB határozat, ABH 2006, 697, 713.].
- [40] „A hatalommegosztás, a hatalmi ágak elválasztása elvének megfelelően az állami büntető hatalom gyakorlása is megosztott. A törvényhozó hatalom joga és feladata, hogy általános érvénnyel kijelölje az állami büntető hatalmának jogi feltételrendszerét, alapját és kereteit” [42/2005. (XI. 14.) AB határozat ABH 2005, 504, 524.]. Így tehát a törvényhozó hatalom jogkörébe tartozik annak megállapítása, hogy egyes jogintézményeket hogyan szabályoz.
- [41] 3.2. A bírói hatalom szerepét az összbüntetés szabályozásával összefüggésben értelmezve az Alkotmánybíróság az alábbi megállapításokat teszi. A Btk. úgy határozza meg a 94. § második mondatában, hogy az összbüntetés tartamának el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés(ek) egyharmad részének összegeként számított tartamot, de az nem haladhatja meg a büntetések együttes tartamát.
- [42] Az indítványozó bíró szerint a jogalkotó azzal sértette meg a hatalommegosztás és a bírói hatalom elvét, hogy nemcsak az összbüntetési tételkeret alsó és felső határát határozta meg, hanem az összbüntetés legkisebb mértékének számítási módját is, aminek következtében nincs lehetőség a rövidebb tartamú büntetés vagy büntetések kétharmad részeinél nagyobb büntetésrész elengedésére. Álláspontja szerint ezzel megakadályozta a jogalkotó, hogy a bíróságok a büntetési célok elérését lehetővé tevő, a büntetés-kiszabási elveknek megfelelő büntetéseket állapítsanak meg. Az indítványozó bíró álláspontja szerint az indítvány alapjául szolgáló büntetőügy terheltjével szemben, az ügy egyedi körülményei alapján, a hatályos szabályozás alapján kiszabható 15 év 40 napi fegyházbüntetésnél enyhébb büntetés kiszabása lenne indokolt.
- [43] A Btk. rendszerében a törvényhozó az általános részben állapítja meg az egyes büntetési nemekre és intézkedésekre vonatkozó fő szabályokat, az azokban rejlő joghátrány jellegét, azok generális minimumait és maximumait, s részben az alkalmazhatóságuk körét és feltételeit is. Ugyanitt kerül sor a büntetés kiszabása során figyelembe veendő, a bűncselekményhez vagy az elkövető személyéhez tapadó büntetőjogilag releváns egyes körülmények körülírására. A törvény különös részében az egyes különös részi törvényi tényállásokhoz kapcsolódóan a bűncselekmények súlya szerint határozza meg a jogalkotó az alkalmazható – esetleg vagylagosan választható – büntetési nemet, valamint az adott tényálláshoz tapadó speciális szabadságvesztési minimumot és maximumot.
- [44] Erre figyelemmel állapította meg az Alkotmánybíróság, hogy „[a]z egyes bűncselekmények természetéhez és súlyához igazodó büntetési rendszer és a büntetéskiszabás normatív előírásai együttesen szolgálják a jogállami

legális büntetés funkcióját: a szankcióval történő arányos és megérdemelt viszonzást.” (1214/B/1990. AB határozat, ABH 1995, 571, 576, 577.)

- [45] Az Alkotmánybíróság értelmezésében a büntetéskiszabás büntetőtörvényben megjelenő szabályai minden esetben egy adott büntetőpolitika normatív megtestesülését jelentik. „Az Alkotmánybíróságnak nem feladata a büntetőpolitikai célok, követelmények helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról dönteni, azt azonban vizsgálhatja, hogy a büntetéskiszabás rendjével kapcsolatos szabályok megállapítására vonatkozó diszkrecionális jogával összefüggésben a jogalkotó mérlegelési jogának gyakorlása során nem került-e ellentétbe az Alaptörvény valamely rendelkezésével.” {23/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [33]–[34]}
- [46] Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy megállapítsa a büntetőpolitika alkotmányos korláta – anélkül, hogy a büntetőpolitika tartalmáról állást foglalna –, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapvető jogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira. Alkotmányjogilag az nem kérdőjelezhető meg, hogy egy adott büntetőjogi szankció alkalmas-e a büntetőpolitikai célok elérésére, de a szankció alkalmazása jogszabályi feltételeinek az alkotmányossága vizsgálható. A büntetőjogi szankciók az állampolgárok alapvető jogainak legsúlyosabb korlátozását jelentik, ezért különösen fontos, hogy a büntetőjogi jogkövetkezményeket megfelelő garanciák mellett lehessen alkalmazni.
- [47] Figyelemmel az Alkotmánybíróság utalt jogosítványára és az indítványozó által hivatkozott érvekre, az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy a Btk. 94. §-ának második mondata összhangban áll-e a hatalommegosztás elvéből és a bírói hatalom elvéből fakadó követelményekkel. Ennek eredményeként az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Btk. támadott szabálya valóban szűkebb teret enged a bírói mérlegelésnek az összbüntetés legkisebb mértéke meghatározásában, mintha az adott számítási szabályt nem kellene alkalmazni. A jogszabályhely ugyanakkor nem tekinthető olyan korlátozásnak, amely ne lenne összeegyeztethető a hatalommegosztás és a bírói hatalom elvével. A számítási szabály ugyanis az összbüntetés jogintézményének funkciójából és jellemzőiből levezethető, a jogalkotó által szem előtt tartott büntetőpolitikai célokkal összhangban álló korlátozását valósítja meg a büntetéskiszabás keretében érvényesülő bírói mérlegelésnek. Nem ellentétes ugyanakkor a hatalommegosztás és a bírói hatalom elvéből levezethető azon legfőbb követelménnyel, hogy a bírói hatalom az ítélezési tevékenység kizárólagosságában ölt testet.
- [48] Az Alkotmánybíróság ezért az indítvány azon részét is elutasította, amely a támadott jogszabályhelynek az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésével és ahhoz kapcsolódóan az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdésével való ellentét állítja.
- [49] 4. Az indítványozó megállapítása szerint az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalma azt a követelményt támasztja a büntetőjogi szankciók vonatkozásában, hogy „a több cselekmény miatt kiszabott, illetve megállapított büntetésnek függetlennek kell lennie annak halmazati, vagy összbüntetési voltától”. Úgy véli, hogy ez a követelmény a kifogásolt szabály alkalmazásával nem teljesíthető, és az érintett terhelt összbüntetés kiszabása esetén hátrányosabb helyzetbe kerül, mintha cselekményeit egy eljárásban elbírálva a bíróság halmazati büntetéssel sújtotta volna.
- [50] 4.1. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésével kapcsolatos gyakorlata értelmében az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése az alapjogok egyenlőségét és a diszkrimináció tilalmát tartalmazza. {Lásd: 3073/2015. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás [54]–[57]; 3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [27]–[29]; 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [37]–[43]}. Az alkotmányos szabály szerint „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” A tételesen felsorolt tulajdonságok mellett az „egyéb helyzet szerinti különbségtétel” fordulat nyújt garanciát arra, hogy az előre nem látható, de a felsorolásban szereplő tulajdonságokkal döntő hasonlóságot mutató helyzetben élő személyeket, illetőleg ezek személyek csoportjait se érhesse hátrányosan sújtó különbségtétel. „Ez a fordulat ad lehetőséget az Alkotmánybíróságnak arra, hogy a társadalom aktuális változásaira időszzerűen reagálva mindig maga határozhassa meg, melyek a társadalom sérülékeny csoportjai, vagyis melyek csoporthoz tartozók tekinthetők kiszolgáltatottnak, kirekesztettnek, illetve folyamatos, és indokolatlan hátránnyal sújtottnak.” {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [27]}
- [51] Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése tehát egy nyílt felsorolást tartalmaz, amely ugyanakkor nem bővíthető korlátlanul. „Nem nyújt védelmet olyan személyeknek, akiket valamely szabály ugyan éppen hátrányosan érint,

de mégsem diszkriminál. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében garantált diszkriminációtilalom ugyanis csupán olyan élethelyzeteket ölelhet át, amelyekben az emberek önazonosságát, identitását meghatározó lényegi tulajdonságuk miatt előítéllettel, vagy társadalmi kirekesztéssel néznek szembe. Vagyis a diszkriminációtilalom alkotmányos klauzulája elsődlegesen a társadalom személyben rejlő és tetszés szerint nem változtatható tulajdonság mentén elkülönülő csoportjainak védelmét szolgálja.” (3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [27])

- [52] Következtes az Alkotmánybíróság álláspontja abban is, hogy az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt diszkrimináció tilalma nem kizárólag az alapvető jogok védelmi körébe tartozó jogszabályokra, hanem a teljes jogrendszerre kiterjeszthető. „Ez abból adódik, hogy a diszkrimináció tilalma valójában az alaptörvényi szabályban megjelölt, az emberek önazonosságát, identitását megtestesítő tulajdonságok szerinti megkülönböztetést, vagyis a diszkriminációt tilalmazza. Ebből az is következik, hogy az ilyen különbségtétel érvényességét és igazolhatóságát az Alkotmánybíróságnak az alapjogok és nem alapjogok tekintetében egyaránt különleges szigorúsággal szükséges vizsgálnia” {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [28]; lásd még: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [42]–[43]}.
- [53] 4.2. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a tilalom az azonos szabályozási körbe vont jogalanyok közötti olyan alkotmányos indok nélkül tett megkülönböztetésre terjed ki, amelynek következtében egyes jogalanyok hátrányos helyzetbe kerülnek. Nem tekinthető viszont hátrányos megkülönböztetésnek, ha a jogi szabályozás különböző tulajdonságokkal bíró alanyi körre eltérő rendelkezéseket állapít meg, mert alkotmányellenes megkülönböztetés csak összehasonlítható – azonos csoportba tartozó – személyi körben lehetséges {például: 3062/2012. (VII. 26.) AB határozat, Indokolás [168], 3/2014. (I.21.) AB határozat, Indokolás [46]–[47]}.
- [54] A hátrányos megkülönböztetés vizsgálata keretében ezért az Alkotmánybíróság elsőként azt értékelte, hogy a támadott jogszabályhely kapcsán az indítványozó által nevesített személyi kör homogén csoportnak tekinthető-e. Az indítványozó azt sérelmezte, hogy hátrányosabb helyzetbe kerülnek azok az elkövetők, akiknek a cselekményeit külön eljárásokban bírálták el, és akikkel szemben összbüntetés alkalmazására nyílik lehetőség, azon elkövetőkkel szemben, akiknek a cselekményeit egy eljárásban vizsgálták és esetükben halmazati büntetést alkalmaztak. Az összevetés során az Alkotmánybíróság figyelemmel volt arra, hogy valamennyi érintett elkövető közös jellemzője, hogy több bűncselekményt követtek el. A felelősségre vonásukat érintő különbözőség ezzel szemben abban áll, hogy ezen cselekményekért egy vagy több büntetőeljárásban állapították meg a felelősségüket. A büntetőeljárási törvény értelmében az, hogy valamely terhelt cselekményeit egy vagy több büntetőeljárásban bírálják el, objektív ismérvektől (pl.: az elkövetés helye és időpontja, a felderítés körülményei) függ. Ezen ismérvekre figyelemmel, és ennek következtében a terhelt ellen lefolytatott több büntetőeljárás esetére biztosítja a Be. – a jogalkotói szándékkal összhangban álló kriminálpolitikai törekvéseknek megfelelően – az összbüntetésbe foglalás kedvezményének az alkalmazását.
- [55] Az utalt objektív ismérvek tehát jelentőséggel bírnak abból a szempontból, hogy adott elkövető több bűncselekményét egy vagy több büntetőeljárásban bírálják-e el. Az ismérvek meghatározása pedig az állami büntető igény érvényesítése szempontjából különösen fontos. Az állami büntető igény érvényesítése, az ahhoz fűződő társadalmi érdek kívánja meg ugyanis, hogy a több bűncselekményt elkövető terhelt esetében, a rá nézve összességében hátrányosabb megoldást alkalmazva cselekményeit a felderítést követően minél előbb, akár különböző eljárásban bírálják el. Erre a helyzetre kíván utóbb korrekciós lehetőséget teremteni az összbüntetési jogintézménye. A korrekció célja, hogy a terheltet utólag hozza olyan helyzetbe, mintha cselekményeit egy eljárásban bírálták volna el. Az összbüntetés alkalmazása az elítélt számára így mindenképpen kedvezményt jelent, amely helyzetét azon elítéltek helyzetéhez képes közelíteni, akikkel szemben a bíróság egy eljárásban bírált el több bűncselekményt, és akikkel az esetében ennek megfelelően halmazati büntetést alkalmazott.
- [56] Az összbüntetés kedvezménye ugyanakkor nem alkalmas arra – és ez nem is célja –, hogy a büntetékiszabás szempontjából az alkalmazásával érintett elítélteket teljesen azonos helyzetbe hozza azokkal, akikkel szemben halmazati büntetést szabtak ki. Erre figyelemmel az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy – a jelen ügy alapjául szolgáló alkotmányossági probléma, – a büntetés kiszabása szempontjából a halmazati büntetéssel sújtott és az összbüntetés kedvezményében részesített terhelteket nem lehet homogén csoportnak tekinteni.

[57] Ezért az Alkotmánybíróság elutasította az indítványozó azon kifogásait is, amelyek az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésének a megsértését állították.

Budapest, 2016. június 14.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/426/2016.

• • •